

TEXT: VÁCLAV DRCHAL / FOTO: WWW.50801.CZ, NÁRODNÍ LISTY, NÁRODNÍ KNIHOVNA

MY ČEŠI SE UŽ ANI ZA ŠTAFÁŽ NEHODÍME

PRÁVĚ PŘED 125 LETY BYL HOŘICKÝ VINÁRNÍK JOSEF ŠTASTNÝ JAKSI MRZUTÝ. KDYŽ OSTATNÍ MĚSTŠTÍ RADNÍ VZDÁVALI POSLEDNÍ ČEST PRÁVĚ ZEMŘELÉMU KORUNNÍMU PRINCI RUDOLFOVI, ZŮSTAL SEDĚT. DOSTAL ZA TO DVA MĚSÍCE ŽALÁŘE.

Mrtvoly následníka rakousko-uherského trůnu Rudolfa a jeho milenky Mary Vetserové našli hosté loveckého zámečku Mayerling 30. ledna 1889 časně ráno. Říše se oděla do smutku. Noviny propadly ušlechtilému zármutku („jak ten bílý květ jabloně, jež každý větérek sráží a sype na naše hlavy, tak jest život lidský na zemi“), libovaly si v morbidních popisech urozeného nebožtíka („pravý spánek, kde nalézá se střelná rána, má vlasy ku předu sčesané, levý spánek jest tenkou vrstvou vosku povlečen, rty jsou zamodralé, pevně sevřené“) a obdivovaly mužnost císaře Františka Josefa, který den po sebevraždě syna vzkázal svým národům: „Ztratil jsem vše, co jsem choval naděje a víry v budoucnost svého syna; nezbylo mi nic než vědomí povinnosti, jemuž zůstanu věren, pokud budu živ.“

Poddaní z celé říše posílali do Vídně kondolenční listy a ti šťastnější měli tu čest čekat dlouhé hodiny na mrazu, aby pak na pár okamžiků spatřili vystavené ostatky.

NEBEZPEČNÝ REJPAL

Zle tenkrát bylo i ve východočeských Hořicích, a vůbec nejhůře tam-

nímu hostinskému a buditeli Josefu Štastnému, který skon následníka odnesl dvouměsíčním žalářem.

Stalo se to na schůzi hořického zastupitelstva, které se sešlo 22. února (tedy 17 dní po Rudolfově pohřbu) kvůli schválení obecního rozpočtu a trhového řádu. Starosta Hořic Josef Pour nejdříve vzpomenu „několika upřímnými slovy zesnulého korunního prince“ a vyzval všechny přítomné, aby „povstáním poslední úctu mu projevíli“. Všichni tak učinili, jen Štastný zůstal sedět.

Pokud by tenkrát mezi přítomnými zastupiteli či úředníky nebyl udavač, nejspíš by se vůbec nic nestalo – koneckonců schůze pokračovala normálně dál (sám Štastný byl mimořádně aktivní, když se mu podařilo prosadit opravu chodníku a zřízení nové lampy v Hradecké ulici) a rovněž zápis ze zasedání o hostinského poklesku taktně pomlčel.

Jenže novinky ze zastupitelstva kdosi vynesl a četnický závodčí Květon tak hned o dva dny později hlásil nahoru, že „věhlasný obchodník s vínem a dle mého mínění tajný anarchist“ Štastný dal zas o sobě vědět. Ve svém udání podrobně líčil, jak hostinský zůstal sedět, nevzdal povinnou úctu památce zesnulého korunního prince a následně ještě interpeloval

starostu dotazem, proč nebyl pražský purkmistr Jindřich Šolc (na rozdíl od purkmistrů vídeňského a pešťského) připuštěn k pohřebním slavnostem. To vše Štastný korunoval dle Květoně invektivou: „Jsmo (*my Češi*) jenom k tomu tady, abychom jen daně platili, a tak daleko to s námi došlo, že se nehodíme ani k děláni štafáže.“

Jak se případ dostal k soudu, není úplně jasné, důležitou roli v tom však zřejmě sehrál okresní hejtman z Hradce Králové baron Ludwig Malowetz. Ten dle *Národních listů* adresoval v dubnu okresnímu státnímu zastupitelstvu v Jičíně přípis, ve kterém Štastného označil za „rozhodného odpůrce vlády“, člověka „panslavistické barvy“ a zřejmě i „protidynastického smýšlení“, přičemž se dotazoval, jestli by proti tomuto „nebezpečnému rejpalovi (*gefährlicher Wühler*)“ nemělo být zavedeno trestní vyšetřování.

HUSITA VS. ČERNÁ HAVĚT

Štastnému bylo tehdy 40 let a šlo o muže širokého záběru. Živil ho obchodování s vínem a hostinec U božích bojovníků, který provozoval ve vlastním domě v centru Hořic (dnes Husova ulice č. 17). Jednalo se však také o vzdělaného a sečtělého člověka, který v mládí procestoval

různé slovanské země – Rusko, Srbsko, Bosnu a Hercegovinu. Vrhł se i na politiku, dal se k mladočechům a na hořické radnici patřil k čelným opozičním předákům.

Dodnes je však připomínán hlavně jako národovec, buditel, rusofil a strážce husitského odkazu, který mimo jiné proslul coby iniciátor stavby sedm a půl metru vysoké husitské mohyly (stojí v místě zvaném Hořelid jižně od města) na paměť bitvy u Hořic, ve které Jan Žižka v dubnu 1423 na hlavu porazil panské vojsko vedené Čeňkem z Vartemberka. „Byl (...) v celém okolí osobou nejpopulárnější, těše se všeobecné úctě a vážnosti. Pouze ve sporých kruzích klerikálních a šosáckých byl pro své rozhodné vlastenectví, pro svoji otevřenost a nepoddajnost a pro vystoupení z církve katolické nenáviděn a obáván,“ charakterizovaly ho *Národní listy*.

A bát se nejspíš bylo proč. Ještě v roce 1906 hořický dělnický čtrnáctideník *Pochodeň* zálibně vzpomínal, jak ve městě roku 1881 „měl se pořádati sjezd feudálně klerikálně ultramontánský, který měl za účel, aby se husitské smýšlení občanstva hořického demonstrativním způ-

sobem jedním rázem demolovalo“, a jak byl tento Josefem Štastným a několika jeho přáteli překažen, až „se ta černá havěť, která se již nad Hořicemi vznášela, zastránila a do města našeho neslétna“.

KDYŽ JSEM ROVNAL SUDY

Vyšetřující soudce hořického okresního soudu (soudní spis dnes spravuje Státní oblastní archiv v Zámruku) vyslechl Štastného 11. května a po rebelii nezbylo ani stopy. Hostinský líčil, že také on chtěl povstáním projevit zvěčnělému králevici poslední poctu, ovšem zdraví mu to, želbohu, v úplnosti neumožnilo: „I já jsem se ze svého místa nazvedl opíraje se rukama o kolena, a sice tak jsem se nazvedl, jak mně to stav můj právě tehdy dovoľoval.“

Mohla za to záda. „Podotknutí totiž mám, že jsem byl právě téhož dne, jak se říká, stržen, což se mně stalo den před tím, když jsem rovnal ve sklepech sudy, a cítil jsem následkem toho při každém pohybu bolest v kříži,“ vyprávěl Štastný. Nemohl proto prý „povstati ze svého místa“ a někteří členové zastupitelstva z toho snad také „za to měli, že jsem

Josef Štastný se „svoji“ husitskou mohylo. Dobovou pohlednici poskytl Zdeněk Škvřna, který provozuje server www.50801.cz věnující se historii Hořic.

vůbec ani sebou nehnul“. K lékaři Štastný nešel – „nebyl jsem v stranu nachýlen a nepřikládaje proto (*bolesti zad*) tak veliké váhy, abych se lékařsky ošetřovati nechal“ – a se svým trápením se svěřil jen ženě. Pětatřicetiletá Emílie Štastná pak skutečně potvrdila, že byl v době „schůze obecního výboru na radnici stržen“ a ona marně „pro tento jeho stav mu zbraňovala, aby do schůze té chodil“.

Ale zpět k výsledku Štastného. Fakt, že se starosty dotázal, proč pražský purkmistr Šolc nebyl připuštěn k pohřebním slavnostem, hostinský nepopíral. Tvrdil však, že neměl „žádný zlý úmysl přitom“ a chtěl toliko vědět příčinu této události, která „vyvolala mezi lidem obecným rozčilení a rozličně to vykládáno“.

Rozhodně ale podle svých slov tenkrát nepronesl nic v tom smyslu, že Čeňkové jsou jen k placení daní a Vídní se už nehodí ani k dělení štafáže: „Pokud se pamatuju, řekl jsem tehdy, že pohřební slavnosti tyto jsou velmi vážné ceremonie, a nikoli žádná štafáž a že snad bude jen nějaká formální chyba, že k slavnosti této representant českých obcí

Do Hořic.
50 zl. odměny vyplátím tomu, kdo mne přivede na stopu onoho „špicla“, kterýž svým tajným řemeslem udávacským po jistou dobu ohrožuje svobodné konání povinností jednotlivých členů obecního zastupitelstva. **J. Šťastný,** majitel vinárny „u božích bojovníků“ a člen obecního zastupitelstva v Hořicích.
5674

Zvláštní proces.
 Z Hořic, 10. července.
 Město naše zaměstnává poslední dobou — kromě politických proudů — zvláštní proces, kterýž proveden byl proti občanu Josefu Šťastnému, vinárníkovi a členu obecní rady hořické. Proces tento, hlavně ovšem jeho vznik a konec zasluhuje, aby v širší známost uveden byl, pročť neváham, tuto dle aktového materiálu o něm zprávu podati.
 Dne 22. února tohoto roku odbyvala se schůze obecního zastupitelstva hořického, a v této schůzi pronesl purkmistr pan J. Pour dlouhou řeč na památku zesnulého korunního prince Rudolfa, i vyzval na konec shromážděné obecní starší, aby povstáním z křesle památce zesnulého následníka trůnu poslední čest vzdali. Protokol o této schůzi

Článek o procesu, za který byly Národní listy soudně potrestány.

Inzerát v Národních listech, ve kterém Šťastný nabízel 50 zl. odměny za odhalení špicla.

připuštěn nebyl a že snad osobnost purkmistra pražského sama byla tomu na závalu.“

ZÚMYSLNĚ

Osudné únorové schůze se zúčastnilo 24 obecních zastupitelů a několik úředníků. Také je vyslechl vyšetřující soudce. Většina z nich (včetně staročeského starosty Poura i autora zápisu ze schůze Josefa Roubíčka) byla k Pourovi milosrdná – tvrdili, že si Šťastného sezení vůbec nevšimli, a co povídal, to už si prý dávno napamatují. Pokus o povstání však hostinskému nepotvrdil vůbec nikdo a naopak celkem sedm svědků vypovědělo, že zůstal sedět. Nejpersvědčivější byl továrník (majitel tkalcovny) Wilhelm Hirsch, který potvrdil, že Šťastný seděl po výzvě dál na židli, což „jsem viděl zcela dobře, poněvadž jsem byl právě naproti, a jsem přesvědčen, že to Josef Šťastný udělal zúmyslně“. Stejně všímavý byl i další majitel tkalcovny Emanuel Feuerstein – ani on nepochyboval o Šťastného úmyslu. Navíc si napro-

sto přesně pamatoval, co hostinský říkal o placení daní a české stafáži (také v tomto bodě vypovídalo proti Šťastnému několik dalších očitých svědků). Všechny tyto výpovědi označil Šťastný za nepravdivé a hájil se tím, že ho dotyční museli „právě v tom okamžiku viděti, když jsem již byl zase usedl“. O dvou korunních svědcích – Hirschovi a Feuersteino- vi – pak prohlásil, že k němu chovají „zášti, kterým se také netají, vystupují proti mně nepřátelsky a také jejich výpověď tomu nasvědčuje“. Toto jejich zášti, jak tvrdil Šťastný, „od té doby se datuje, co jsem v jednom sezení obecního zastupitelstva učinil návrh, aby zdejší německá židovská škola (...) byla zrušena“. S Feuersteinem navíc, jak dodával, „již od svého dětského věku nebyl zadobře“.

STRŽENÍ TO NEBYLO TAK ZÁVAŽNÝM

Zjevně hodně v žaludku ležel Šťastnému neznámý udavač, který na něj poštvál četnictvo. Neváhal si proto zaplatit v *Národních listech*

inzerát, ve kterém nabízel „50 zl. odměny tomu, kdo mne přivede na stopu onoho špicla, kterýž svým tajným řemeslem udávacským po jistou dobu ohrožuje svobodné konání povinností jednotlivých členů obecního zastupitelstva“.

Jestli Šťastný ve svém hledání uspěl, nevíme. Po vyšetřování každopádně přišla obžaloba 26. května 1889), která hostinského vinila z toho, že „okázalým způsobem seděti zůstal“ a nevzdal mrtvému následníkovi povinnou úctu. Nebyla to žádná maličkost, vždyť za zločin „urazení údův domu císařského“ hrozilo tenkrát jeden až pět let žaláře.

Krajský soud v Jičíně případ rozhodl 1. července. Před soudem znovu vystoupil Šťastný a nejdůležitější svědkové. Protokol z jednání je však natolik stručný, že se jím nemá smysl zabývat. Zmínit se sluší snad jen Šťastného vysvětlování, že onoho dne (22. února) „mrzutým byl“ a že „nevole jeho směřovala nikoli proti domu císařskému, nýbrž proti vládě, která representanta českého národa k obřadům pohřebním nepřipustila“, čímž prý urazila hostinského „dynastické smýšlení“.

Trestní senát vedený radou Geistem však nebral na nějakou mrzutost ohled, uložil Šťastnému dva měsíce těžkého žaláře a zostřil mu ho dvěma posty. Soud na základě svědeckých výpovědí dospěl k závěru, že během

inkriminového okamžiku „všichni se pozvědli, jediný Šťastný pohodlně seděti zůstal“, přičemž hostinským namítané „stržení“ nevzal v potaz: „Stržení to obžalovanému přijít do schůze a opět se vzdáliti nebránilo a jest tedy oprávněn úsudek, že stržení to nebylo tak závažným, že by dobrou vůli předpokládaje, nebyl mohl ze sedadla se zvednouti.“

Ze zlého úmyslu pak hostinského podle názoru soudu usvědčovala ta okolnost, že svoji neschopnost vzdát mrtvému povstáním úctu dodatečně neomluvil, a stejně tak obsah jeho interpelace o placení daní a dělání stafáže (i tady vyšel soud z tvrzení svědků). Dvouměsíční trest byl s ohledem na již zmíněnou trestní sazbu za urážku člena panovnického domu vlastně docela mírný. Takovou shovívavost zdůvodnil soud konstatováním, že „přítěžujících okolností shledáno nebylo; naproti tomu svědčí obžalovanému polehčující okolností, že jest dosud zachovalý“.

Deset dní po rozsudku otiskly *Národní listy* o případu rozsáhlý článek s názvem *Divný proces*, ve kterém stranily Šťastnému. Článek byl sice psán opatrně, přesto znovu zasáhl soud (tentokrát c. k. zemský co tiskový soud v Praze), který nařídil zabavení a zmaření všech výtisků dotyčného čísla *Národních listů* s odůvodněním, že v článku „hleděno posmíváním a překrucováním příběhů skutečných zlehčiti rozhodnutí c. k. krajského soudu v Jičíně a popuditi k nenávisti k úřadům státním“.

I POUHÝM OPOMENUTÍM

Těmito rozsudky však případ zdaleka nekončil, protože Šťastný si podal obsáhlou (43 rukopisných stran) zmatečnou stížnost k c. k. nejvyššímu soudnímu a kasačnímu dvoru ve Vídni. Stěžoval si na celou řadu věcí. Třeba na skutečnost, že jičínský soud při hlavním líčení nevyslechl některé jím dodatečně navrhané svědky – například jakési dvě ženy, před kterými „údajně nařikal, že je stržen“. Nejvyšší soud všechny tyto návrhy 5. prosince 1889 zamítl a velmi obsírně se vypořádával také s námitkou, že urazit člena panovnického domu (§ 64 teh-

dejšího trestního zákoníku) nelze pouhým opomenutím při vzdávání úcty. Vyšel z toho, že předchozí – daleko více dopodrobna rozepsaný a projudikovaný – § 63 (tedy uražení Jeho Veličenstva císaře) připouští spáchání urážky i tím, že se při vzdávání úcty císaři „nevážnost pohrdavá projevuje, aneb že se taková činění (mysleny jsou projevy úcty) opominou“. A pokračoval tvrzením, že se mnohem stručnějším § 64 na předchozí článek trestního zákona přímo odkazuje a poskytuje tak i ostatním členům panovnického domu stejnou ochranu jako císaři.

V jednom bodě však přece jen nejvyšší soud zmatečnou stížností vyhověl a z těžkého žaláře udělal žalář obyčejný (prostý). Tady to totiž jičínský soud s těmi analogiemi přehnal a udělal chybu – za uražení císaře se skutečně ukládal těžký žalář, za urážku jeho příbuzných však jen žalář obyčejný. Dva měsíce vězení ale Šťastnému zůstaly tak jako tak a dva posty také.

ŽÁDOST O MILOST

Ani s touto porážkou se Šťastný nesmířil a 10. prosince poslal – respektive jeho „zarmoucená manželka“ Emílie spolu s hostinského sedmasedmdesátiletým otcem – císaři „žádost o milost“. V ní oba příbuzní psali, že „utíkají se v nejhlubší úctě (...) ku stupnům trůnu Vašeho Císařského a Královského Apoštolského Veličenstva a osmělují se co nejpokorněji prositi, aby Vaše Císařské a Královské Apoštolské Veličenstvo ráčilo v neskonalé milosti své uděliti Milost Josefu Šťastnému“.

Jeho c. a k. Veličenstvo se však nesmilovalo a Šťastný do žaláře nakonec musel. Když 26. září 1894 zemřel, publikovaly o hořickém vlastenci mladočeské *Národní listy* rozsáhlý mučednický nekrolog: „Byl mužem pevného přesvědčení, neohroženým zastáncem pravdy. Roku 1889 odsouzen byl následkem udavačství na dva měsíce do žaláře pro urážku zemřelého člena rodu panovnického. A ze žaláře přinesl si zárodek těžké nemoci, která jej, muže silného, po čtyřech letech a dlouhém trápení zhroutila.“ &